

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 31 maj 2022

Mål nr

B 1099-21

PARTER

Klagande

MP

Ombud och offentlig försvarare: Advokat UH

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Rattfylleri m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Nedre Norrlands dom 2021-01-26 i mål B 581-20

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom på det sättet att Högsta domstolen meddelar påföljdseftergift och befriar MP från skyldigheten att betala avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MP har i första hand yrkat att Högsta domstolen ska meddela påföljdseftergift eller besluta att påföljden ska anses verkställd. Han har i andra hand yrkat att målet ska återförvisas till hovrätten.

Riksåklagaren har medgett att påföljden mildras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Tingsrätten dömde MP den 7 april 2020 för grovt rattfylleri och ringa narkotikabrott. Påföljden bestämdes till skyddstillsyn som förenades med dels en föreskrift om samhällstjänst 40 timmar, dels en föreskrift om att MP skulle genomgå viss behandling.
2. Hovrätten har dömt MP för rattfylleri av normalgraden och bestämt påföljden till 80 dagsböter.
3. Hovrätten meddelade sin dom den 26 januari 2021. Målet avgjordes utan huvudförhandling. När hovrättens dom meddelades hade MP genomgått merparten av behandlingen och utfört hela samhällstjänsten.

Vad målet gäller

4. Målet aktualiserar frågor om vilka utredningsåtgärder en domstol bör vidta när en dom på skyddstillsyn överklagas och hur den situation ska hanteras att brottsligheten föranleder en mildare påföljd samtidigt som klaganden har verkställt en del av skyddstillsynen.

Rättslig reglering*Verkställighet av skyddstillsyn*

5. Rätten får döma till skyddstillsyn för ett brott för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter. En skyddstillsyn får förenas med en föreskrift om samhällstjänst, om den tilltalade samtycker till det, och med föreskrift om viss behandling. Skyddstillsynen fortgår under tre år från den dag påföljden börjar verkställas. (Se 28 kap. 1, 2 a, 4 och 6 §§ brottsbalken.)

6. Skyddstillsynen ska vara förenad med övervakning från dagen för domen. Rätten får dock besluta att övervakningen ska börja först när domen har fått laga kraft mot den dömde. (Se 28 kap. 5 § första stycket.) Till skillnad från vad som gäller för andra påföljder är alltså utgångspunkten att en skyddstillsyn verkställs trots att domen inte har fått laga kraft. Detta gäller även samhällstjänst och behandling, vilka alltså normalt påbörjas trots att domen inte fått laga kraft (jfr prop. 1997/98:96 s. 104).

7. Om en dom på skyddstillsyn överklagas kan högre rätt besluta att verkställigheten ska avbrytas (se 28 kap. 5 § första stycket).

Påföljdsbestämningen i högre rätt

8. När en dom på skyddstillsyn har överklagats och högre rätt anser att en annan påföljd bör väljas ska det som den tilltalade har verkställt av skyddstillsynen beaktas vid påföljdsbestämningen med tillämpning av 29 kap. 5 § första stycket 9 brottsbalken (jfr ”Pistolerna på Tellusgatan” NJA 2016 s. 553 p. 27 samt Martin Borgeke och Mikael Forsgren, Att bestämma påföljd för brott, 4 uppl. 2021, s. 290 f.).

9. Om det med hänsyn till någon sådan omständighet som avses i 29 kap. 5 § är uppenbart oskäligt att döma till påföljd ska rätten enligt 6 § meddela påföljdseftergift.

Den högre rättens utredningsskyldighet

10. När högre rätt avgör ett mål som avser överklagande av en dom på skyddstillsyn behöver den ha tillgång till utredning om den tilltalades verkställighet av skyddstillsynen.

11. Normalt bör rätten inhämta sådan utredning genom att begära ett yttrande från Kriminalvården (jfr 1 § lagen, 1991:2041, om särskild personutredning i brottmål, m.m.). Detta gäller särskilt i de fall rätten avser att avgöra målet utan huvudförhandling.

Bedömningen i detta fall

12. MP ska, som hovrätten funnit, dömas för rattfylleri och ringa narkotikabrott. Han har verkställt en avsevärt strängare påföljd än vad brottsligheten enligt hovrätten bort föranleda. Eftersom han inte har varit frihetsberövad saknas det möjlighet att anse bötesstraffet verkställt (jfr 2 § och 3 § andra stycket lagen, 2018:1250, om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande).

13. Under sådana omständigheter är det uppenbart oskäligt att döma MP till påföljd (jfr ”Den felaktiga verkställigheten” NJA 2014 s. 245). Han ska därför meddelas påföljdseftergift. Vid den bedömningen ska beslutet om avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond upphävas (se 1 § andra stycket).

I avgörandet har deltagit justitieråden Johnny Herre, Svante O. Johansson, Stefan Johansson, Cecilia Renfors (referent) och Johan Danelius. Föredragande har varit justitiesekreteraren Dennis Andreev.